

שיעורים בהלכות שבת

"שבת בשבתו"

שנלמדו ע"י

הרה"ג ר' בן ציון הכהן שטרסמער שליט"א

אב"ד נייטרא ב"פ – בעמח"ס "שבת בשבתו" (עשרה חלקים)

בכל שבת קודש בבוקר

בבית המדרש דק"ק נייטרא 1462 50 ST.

פרשת בא תשפ"א

סימן שי"ז סעיף כ"ב (שיעור י"ח)

[שנה מ"ז – שיעור מ"ו]

להערות - וכן הרוצה לקבל שיעור זה מדי שבוע בשבוע דרך האימיל Email יפנה אל:

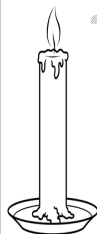
אלכסנדר אליעזר קנאפפלער

ALEXANDER KNOPFLER

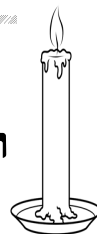
1564 - 48 STREET, BROOKLYN N.Y. 11219

TEL: (917) 755- 4864 • FAX: (718) 437- 3388

Email: igeres@yeshivanet.com

לע"נ מוה"ר אליעזר דוד בן יוסף ע"ה [עייטלין] נפטר י"ד ניסן ער"פ תשע"ה
ולע"נ הרה"ח הגה"צ ר' אלעזר מרדכי בן מוה"ר גדליהו אהרן קעניג זצוק"ל
מנהיג דחסידי ברסלב בעיה"ק צפת תובב"א - נלב"ע ביום כ"ג טבת תשע"ט לפ"ק

הלכות שבת

סימן ש"ז סעיף כ"ב [שיעור י"ח] / פרשת בא - שנת תשפ"א לפ"ק

ועפ"ז ה"ה כשמרמז באצבעו או באבר אחר בגופו, דינו כן, דאם רגילים באותו מקום לפרש תנועות גופו הזו "שאינו יכול לקרותו" מותר, ואם רגילים לפרש תנועות כאלו "שיקרענו", אסור.

ג] על היתר הנ"ל שמותר לומר לנכרי בדרך רמז לא בלשון ציווי "איני יכול לקרות" או "הבית חושך" והנכרי מתקן את הנר ומאיר יפה, הקשה הפמ"ג (א"א ל"א, וכ"מ במג"א) דהרי איתא בסי' רע"ו סעיף א' "נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור ליהנות ממנו". ותירץ הפמ"ג על פי מה שכתוב שם בסי' רע"ו סעיף ד' "אם יש נר בבית ישראל ובא נכרי והדליק נר אחר מותר להשתמש לאורו" ואף דעתה על ידי הנר הזה שהדליק בשביל ישראל נתגדל האור יותר אפ"ה מותר, וזהו כשהיה יכול לעשות תשמיש זה גם עם נר ראשון, אלא שהיה בדוחק, לכן מותר לו ליהנות בנר שהדליק הנכרי, דהוה רק תוספת אור דמותר בהנאה, אבל אם לא היה יכול לעשות תשמיש זה בנר ראשון אסור, מ"מ אסור לומר לנכרי להדליק את הנר אלא דאם עשה כן מעצמו מותר ליהנות ממנו באופן זה, כל זה מבואר שם. - ועפ"ז כתב הפמ"ג דכאן כשמרמז לגוי להסיר הפחם שלא בדרך ציווי, דאין בו איסור אמירה לנכרי, ואי משום איסור הנאה, זה ליכא כאן "דאינו הנאה כל כך, דאף לפני שיעשה הנכרי כן, יכול הישראל לקרות לאורו על פי הדחק" (וכ"כ במשנ"ב ס"ק ע"ו וס"ק י"א).

ד] והשתא מבואר היטב הלכה שלפנינו, כי באמירה לנכרי יש ב' איסורים, א' לומר לנכרי לעשות מלאכה, ב' ליהנות ממלאכת נכרי, ולכן אם אומרו לנכרי בדרך רמז וסיפור, ליכא איסור אמירה, ומ"מ נשאר איסור הנאה, ולכן אם אינו הנאה גמורה כי גם בלא"ה היה לו אור, אז אין בו איסור הנאה ומותר לגמרי (ולכן גם הובא מחאה ליכא, עיין נשמת אדם שם ב' ותחלה לדוד רע"ז ד.). - ומזה יש ללמוד לענין לרמז לנכרי שלא בלשון ציווי להדליק את הנר, דמותר אם כבר דולק נר אחר, אשר די בדרך דוחק (היי אדם שם ג.). - וה"ה אם שכח להדליק אור עלקטרי"ק לפני שבת, או שנתכבה, אע"ג דאסור לומר לנכרי להדליקו, מ"מ יש שמותר להדליקו על ידי נכרי וזהו בב' תנאים, א' שיאמר לנכרי רק בדרך רמז שלא בלשון ציווי כגון "החדר חושך קצת" או "לא די האור שיש בחדר". ב' שיש בלא"ה קצת נר דלוק בחדר, או בחדר הסמוך לו ומאיר לתוך חדר זה, ובאופן הנ"ל, וממילא ליכא איסור הנאה. [לעיל בסעיף י"ט

א] **סעיף כ"ב** - כתב הרמ"א "כל דבר שאסור לומר לנכרי לעשות בשבת אסור לרמוז לו לעשותו" מקורו באור זרוע (סי' פ"ה והובא בדרכ"מ ש"ז ז') "כשם שאמירה לנכרי בשבת שבות כך רמיזה לנכרי בשבת נמי שבות". וכ"כ מהר"ם מרוטנבורג (סי' ל"ה) ולא כתבו בהדיא איך מרמז לו. אמנם בחיי אדם (כלל ס"ב סעיף ב') כתבו בביאור יותר וז"ל "ואפילו אם אינו אומר בפיו אלא שמרמז לו בידיו אסור", והמג"א מוסיף עוד אופן שהוא בכלל האיסור וז"ל "אסור לרמוז, והוא הדין שאסור לומר לו דבר שיבין מתוך כך שיעשה מלאכה וא"כ אסור לומר לנכרי שיקנח חוטמו כדי שיבין שיסיר הפחם שבראש הנר" עכ"ל [פי' פעמים נשרף ביותר ראש הפתילה של הנר, ואותו חלק מן הפתילה אינו דולק, וזה נקרא פחם, ועי"ז מחשיך קצת הנר, ובחול מסיר הפחם מן הפתילה, וחוזר ודולק הנר יפה, ובשבת אסור להסירו, ואף ע"י נכרי אסור מדרבנן, וקמ"ל דאף אם אומר לנכרי רק בלשון שיקנח חוטמו נמי אסור] וה"ה שאר אמירות, שאומר לנכרי לעשות כך וכך, והוא מעשה היתר, והנכרי מביין שלא לזה התכוון הישראל, אלא התכוון שיעשה לו איזה מלאכה, אסור כרמיזה הנ"ל.

ב] אמנם בספר אגודה [מגדולי הראשונים, תלמידו של המרדכי] (ביצה פ"א סי' י"ט) כתוב "נכרי שמביא אגרת בשבת, והוא חתום, אני רגיל לומר לנכרי אינני יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח" ופתחו הנכרי ואח"כ קוראו הישראל. והובא דבריו בשו"ת מהר"ם מיניץ (סי' קט"ז) ובמג"א לעיל סעיף י"ד (ס"ק ב'). ונתקשה המג"א כאן איך מותר לעשות כן הלא "אסור לרמוז לנכרי לעשותו". ותירץ המג"א "התם באגרת אינו אומר שום ציווי לנכרי, רק שאומר לו [ומספר לו] שאינו יכול לקרותו כל זמן שאינו פתוח" רמז כזה מותר, משא"כ כשאומר לנכרי "שיקנח חוטמו" הרי מצווה [או מבקש] את הנכרי לעשות איזה דבר, והנכרי מביין שהציווי אינו כפשוטו אלא מצווהו "שיסיר הפחם שבראש הנר", לכן אסור. - ולפ"ז ה"ה בנר אם אומר לנכרי "איני יכול לקרות לאור הנר שיש בו פחם", והשפחה מבינה מה לעשות, שרי (פמ"ג א"א ל"א), וה"ה דשרי בלשון אחר כיוצ"ב, וכמ"ש בשיירי כנסת הגדולה (הובא בבאה"ט כ"ד) מורי ז"ל אם היה צריך לראות איזה דבר בספר, והנר לא היה מאיר יפה, היה אומר להשפחה "הנר אינו מאיר [יפה]", והיתה השפחה מבינה וחותרת ראש הפתילה עכ"ל. - וכן "מותר לומר הבית חושך [קצת]" (היי"א שם).

ביארנו עוד פרטים אימתי הוי בכלל רמז דרך ציווי ואימתי אינו דרך ציווי ע"ש, וה"ה כאן דינו כאן, חוץ מאמירת כל העושה כך וכך אינו מפסיד, זה התירו רק שם שהוא מקום הפסד ולא כאן (כדאיתא במס' כתובות ע:).

ה] והיתר זה מרווח יותר, אם הנר שדולק כבר הוא נר עלקטריי"ק דאם הוא נר של אש אז יש לדקדק על מה שכתוב בשו"ע בסי' רע"ו הנ"ל וז"ל "מותר להשתמש לאור שהדליק הנכרי כל עוד שנר הראשון דולק, אבל לאחר שיכבה הראשון אסור להשתמש לאור השני". וה"ה כאן. - אמנם הט"ז שם (ס"ק ג) ושו"ע הרב (סעיף ט"ז) שם כתבו, וז"ל ויש חולקין על זה ומתירין אף אחר שכבה נר הראשון, דכיון שבתחלה כשעשה הנכרי האיסור בשביל הישראל היה מותר ליהנות ממנו לא יצא מידי התירו לעולם אף לאחר שכלה נר הראשון, ובמקום צורך גדול דהיינו שעונג שבת תלוי בזה יש לסמוך על דבריהם להקל, עכ"ל (אבל הבה"ל מפסק ע"ז ע"ש).

היתר הנ"ל לרמז להדליק נר אם הוא רק תוספת אור, זהו גם אם אינו דולק בחדר שום נר, לא של אש ולא של עלעקטריי"ק, אלא שהוא בבוקר של שבת או אחר צהריים, ונכנס קצת אור היום דרך החלון, גם בכה"ג מותר לרמז לנכרי שידליק אור עלקטריי"ק ומותר להשתמש בו, אם עכ"פ בדרך דוחק היה יכול לעשות מעשיו ע"י אור היום שמאיר להחדר (מהזה אליהו בזכ"ש דף י"ב). [אמנם אחר ששקעה החמה ואין עוד אור יום י"א דאסור אסור להשתמש לאור עלקטריי"ק שהדליק הנכרי כמ"ש לעיל (שם)].

ו] ומן האמור יש ללמוד דה"ה בסטי"ם אם יש קצת סטי"ם מותר לרמז לנכרי להוסיף עליו (עיי' משנ"ב רע"ז ל"ג) ומטעם הנ"ל, ואם אין שם סטי"ם כלל אסור. [אם אין הקור חזק, דאם הקור חזק יש היתר אחר והוא "כי הכל חולים אצל צינה" כמ"ש בשו"ע שם סי' רע"ו סעיף ה']. - וכן ההלכה לענין עיר-קאנדישע"ן, דאם עובד קצת מותר להוסיף עליו על ידי נכרי ואומר לו בדרך רמז, אבל אם אינו עובד כלל אסור לעשותו ע"י נכרי אף בדרך רמז [אלא אם מצטער הרבה דמותר אף אם אינו עובד כלל מטעם שבות דשבות במקום צער שבסעיף ה'].

ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ה"ג סי' מ"ז) ביאר היטב הלכה זו, וז"ל, ובדבר כשנעשה יום חם מאד בשבת אם מותר לספר לנכרי שהוא חם מאד בחדר זה, כדי שהנכרי שרוצה בטובתו יפתח את מזגן האויר (עירקאנדישע"ן), כמו שמותר לומר לנכרי שהנר אינו מאיר יפה כדי שהנכרי הרוצה בטובתו יסיר הפחם שבראש הנר כדאיתא במ"ב סימן ש"ז ס"ק ע"ו, ומסיק שם, דאין לאסור מטעם שנהנה ממלאכה שעשה הנכרי בשבילו

משום דאין זה הנאה כל כך דגם מקודם היה יכול ע"פ הדחק לקרות לאורו, ע"ש, והרי גם הכא אפשר לו לישב בשעת הדחק גם כשהוא חם. - [תשובה] פשוט וברור שאסור, דבסי' רע"ו סעיף א' איתא נכרי שהדליק מדורה בשביל ישראל אסור לישראל ליהנות ממנו, והרי יכול האדם להיות איזה שעות בחדר קר, ומ"מ אסור ליהנות אי לאו דהכל חולים אצל צנה, ע"ש, והטעם, כי הנאה זו של חימום בחדרו לא היה לישראל אף באופן של דחק, אי לאו מלאכת הנכרי בשבת עבורו, ולכן אסור, וכמו כן הנאה זו לקרר החום לא היה לו אף באופן של דחק, ולכן אסור, ולא דמי לקריאה שדבר זה של קריאה היה יכול לעשות גם בלא מלאכת הנכרי, אף שהיה בדוחק ובקושי, ולכן נחשב כאילו אין לו הנאה ותועלת ממעשה הנכרי, ומותר, עכ"ד. ולכן אסור להדליק נר ע"י נכרי כדי שיכול לאכול שם או לישב שם אע"ג שבאופן דחוק יכול לאכול ולישב שם גם בחושך, מ"מ אסור, כי הנאה של אור שיש לו עתה לא היה לו כלל לפני זה.

ז] מן היתר רמיזה בדרך המבואר לעיל, יש ללמוד עוד הלכות הדומים לזה (זכ"ש שם דף י"א) דמותר לרמז לנכרי: [א] לכבות אור עלקטריי"ק, כשרוצה לישן. [ב] לכבות הסטי"ם אם חם לו. [ג] לכבות עיר-קאנדישע"ן אם קר לו. [ד] או לכבות גע"ז של תנור כשאין צריך לו עוד, ומפריע לו החמימות. [ד] לכבות אלאר"ם של בית ישראל שהתחיל לצפצף בשבת. כל אלו מותר לעשותו על ידי נכרי אם יאמר לו בדרך רמז בלי ציווי, כי עיקר הנאה זו שיש לו עתה, הוא ההשתמשות בחדרו, וזה היה יכול גם לפני מעשה הנכרי, אלא שהיה שעת הדחק, כי היה לו מפריעים הנ"ל, ובכהאי גוונא שגם בלא מעשה נכרי היה יכול להשתמש בו בשעת הדחק אין זה בכלל הנאה.

ויש להבין היטב ההבדל בין זה לבין לרמז לנכרי להדליק הסטי"ם או עיר-קאנדישע"ן, דאסור אם עד עתה לא היה דלוק כלל כמ"ש לעיל, דשם ההנאה הוא החמימות או הקרירות וזה לא היה לו כלל בלא נכרי, משא"כ כאן מה שנכרי מסיר מכאן וליכא, לא חל עליו שם הנאה ממנו, כי אינו נהנה מדבר של ממש, אלא ההנאה הוא ההשתמשות בחדר, שעד עתה לא היה נוח לו להשתמש בחדר זה ועתה נוח לו להשתמש בו, אמנם היות שגם לפני מעשה של נכרי היה יכול להשתמש עם החדר, אלא שהיה בדרך דחק, בכהאי גוונא ליכא איסור הנאה, כי הוא רק תוספת הנאה. ואם עד עתה לא היה יכול להשתמש בהחדר כלל, אז אולי יש איסור הנאה גם בכה"ג ויתבאר להלן, אבל היות שאינו כן אלא היה יכול ליהנות ממנו בדרך דחק, מותר, ודו"ק.

העולה מהנ"ל:

ז] והשתא מבואר היטב הלכה זו, כי באמירה לנכרי יש ב' איסורים, א' דאסור לומר לנכרי לעשות מלאכה, אף בלא הנאה, ב' דאסור ליהנות ממלאכת נכרי. ולכן אם אומרו לנכרי בדרך רמז וסיפור ליכא איסור אמירה, ומ"כ נשאר איסור הנאה, אבל אם אינו הנאה גמורה, מותר לגמרי.

ח] ומזה יש ללמוד דאם נתכבה אור עלקטרי"ק יש שמותר להדליקו ע"י נכרי, וזהו כב' תנאים, א' שיאמר לנכרי רק בדרך ברמז שלא בלשון ציווי כגון "החדר חושך קצת" או "לא די האור שיש בחדר." ב' שיש בלא"ה איזה נר דלוק בחדר, או בחדר הסמוך המאיר לחדר זה.

ט] וה"ה שבת בבוקר או אחר צהרים ונכנס אור היום דרך החלון מותר לומר לנכרי בדרך רמז להדליק העלקטרי"ק כדי שיהיה יותר אור.

י] אם יש קצת חום סמי"ם בבית מותר לרמוז לנכרי להוסיף עליו כנ"ל, ואם אין שם סמי"ם כלל, אסור. [אם אינו הקור חזק, דאם הקור חזק יש היתר אחר והוא "כי הבל חולים אצל צינח" – וכן ההלכה לענין עירקאנדישע"ן, דאם עובד קצת מותר להוסיף עליו ע"י נכרי בדרך רמז.

יא] וכן מיני כיבוי מותר בדרך זה כגון: [א] לכבות אור עלקטרי"ק, בשרוצה לישן. [ב] או לכבות לגמרי הסמי"ם אם הם לו [ג] או לכבות לגמרי עירקאנדישע"ן אם קר לו. [ד] או לכבות גע"ז של תנור כשאין צריך לו עוד ומפריע לו החמימות. [ד] או לכבות עלאר"ם של בית ישראל שהתחיל לצפצף בשבת.

יב] כל אלו מותר לעשותו על ידי נכרי אם יאמר לו בדרך רמז בלי ציווי, כי עיקר הנאה זו שיש לו עתה, הוא ההשתמשות בחדרו, וזה היה יכול גם לפני מעשה הנכרי, אלא שהיה דוחק לו כן, כי מפריעים לו כל הנ"ל, ובכהאי גוונא אין זה הנאה גמורה ומותר בדרך רמז.

א] כתב הרמ"א "כל דבר שאסור לומר לנכרי לעשות בשבת אסור לרמוז לו לעשותו" פי' אפילו אם אינו אומר לו בפיו אלא מראה באצבעו או בשאר תנועת גופו, והנכרי מבין מה שהישראל רוצה, ג"כ אסור.

ב] וכתבו הפוסקים דה"ה אם אומר דבר של היתר והנכרי מבין שכוונת הישראל לאיזה מלאכה ג"כ אסור, כגון אם אומר לנכרי "תניח כוס יפה" ומבין הנכרי שכוונתו שידליק נר, אסור כנ"ל. -- אבל זה דוקא מפני שהרמז הוא בלשון ציווי או בקשה, שמצווה לו "תניח כוס יפה".

ג] אבל רמז שלא בלשון ציווי מותר, כגון שאומר לנכרי "איני יכול לקרות" או שאומר "הבית חושך קצת", ומדליק הנכרי נר, מותר.

ד] ועפ"י ה"ה כשמרמז באצבעו או באבר אחר בגופו, דינו כן, כי אם רגילים באותו מקום לפענח ולפרש תנועה זו ש"איני יכול לקרות" מותר, אבל אם רגילים לפרש תנועה זו "תדליק נר" אסור. - והיתר הנ"ל של רמז שלא בדרך ציווי הוא בכל מלאכות.

ה] אלא שע"פ רוב אי אפשר להשתמש בהיתר זה, דקי"ל "נכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל, אף מעצמו, שלא ציוה אותו הישראל כלל, אסור ליהנות ממנו" וכ"ש אם רמז לו לישראל לעשות כן, אף שלא בדרך ציווי, דאסור לישראל ליהנות ממנו.

ו] לכן כתבו הפוסקים כי היתר זה הוא דוקא אם אינו הנאה גמורה, והוא מה דקי"ל "אם יש נר בבית ישראל, ובא נכרי והדליק נר אחר, מותר להשתמש לאורו" ואף דעתה על ידי הנר הזה שהדליק הנכרי בשביל הישראל נתגדל האור יותר אפ"ה מותר בהנאה, אם היה הישראל יכול לעשות תשמיש זה גם עם נר ראשון, אלא שהיה בדוחק, לכן מותר ליהנות מנר שהדליק הנכרי, דהוה רק תוספת הנאה, ולא הנאה גמורה.

בכל יום א' בערב משעה 8:00 - 9:00, מתקיים שיעור בשו"ע אורח חיים ח"א בביהמ"ד נייטרא
[עומדים כעת בהלכות ברכת הפירות - סימן ר"ג סעיף ה']